

مسجدك آرمانی

دکتر حسن الله خادمی

یکی از راه‌های شناختن و شناساندن یک چیز، برتسردن اوصاف، ویژگی‌ها و شاخصه‌های آن است. اوصاف و ویژگی‌های یک شیء را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد:

الف) اوصاف ثبوتی (ویژگی‌هایی که یک شیء باید واجد آن باشد)؛

ب) اوصاف سلبی (ویژگی‌هایی که یک شیء نباید از آن‌ها سبب باشد).

برای معرفی یک چیز طریق احسن و اکمل آن است که هر دو دسته‌ی این صفت‌ها مورد تفحص قرار گیرند. درباردهی مسجدهای آرمانی (نمونه) از دو بعد می‌توان بحث کرد:

۱. معماری و ویژگی‌های فیزیکی بنای مسجد (پرداختن به زیبایی شناسی مادی)؛

۲. جنبه‌های معنوی مسجد، بدون توجه به ویژگی‌های فیزیکی بنای آن (پرداختن به جمال‌شناسی معنوی).

قرآن کریم در آیات متعدد، ویژگی‌های ثبوتی و نسبی یک مسجد آرمانی را اعم از نظری و عملی، بیان داشته است و ویژگی‌های نظری متعددی برای یک مسجد آرمانی و انسان‌هایی که با آن مسجد مرتبط هستند، ذکر کرده است. برخی از آن‌ها عبارتند از:

۱. اساس مسجد از اول باید بر پایه‌ی تقوا و رضوان الهی گذاشته شود (توبه/ ۱۰۷). امام صادق (ع)، در حدیثی بر اهمیت نیت در اعمال تأکید می‌کند و می‌فرماید: «تنها نباید در ساختن مسجد، تقوا پیشه کرد، بلکه هر کار عبادی، معنای عام و دامنه‌ی بسیار وسیعی دارد و می‌تواند همه‌ی کارهای انسان را تحت پوشش قرار دهد. موقعی ارزشمند و قابل تحسین است که ناشی از نیت و تقوا باشد.»

خلاصه، یکی از ویژگی‌های مسجد آرمانی آن است

در این آیه، قرآن به دو اصل اعتقادی اشاره کرده است و با این عمل می‌خواهد بیان کند که هدف اصلی رسالت، این دو اصل است و رسالت وسیله‌ای برای بیان این دو اصل.

۳. اهل مسجد باید محب طهارت باشند (... فیه رجال یحیون ان یتطهروا واللّه یحب المطهرین...) (توبه/ ۱۰۸). طهارت رفع پلیدی‌هاست. طهارت شامل طهارت از همه‌ی پلیدی‌های برونی و درونی می‌شود. نکته‌ی مهمی که این آیه مبارکه به ما می‌آموزاند، این است که از نظر اسلام، نه تنها در صحنه‌ی عمل، طاهر بودن عملی ارزشمند و کرداری ستوده است، بلکه حتی در صحنه‌ی نظر و اندیشه، دواستدار و محب طهارت بودن نیز از ارزش والایی برخوردار است.

الف) اوصاف ثبوتی (کمالات) مسجد آرمانی

۱. اقامه‌ی وجه در هر مسجدی و اخلاص داشتن در عبادت ضروری است (اعراف/ ۲۹). شیخ طبرسی در

منظر قرآن

تفسیر «مجمع البیان»، پنج نظریه در مورد اقامه‌ی وجه (و جوهکم) ذکر کرده است:

۱-۱. در نماز، به طور مستقیم به قبله‌ی مسجد توجه داشته باشید.

۱-۲. در نمازتان به کعبه توجه داشته باشید. مراد از مسجد، اوقات سجود، یعنی اوقات نماز است.

۱-۳. در موقع نماز، به هر مسجدی رسیدید، نمازتان را بخوانید. نگویید من باید به مسجد محله‌ی خودم برگردم.

۱-۴. در هر نوبت از نماز، برای اقامه‌ی جماعت به مسجد بروید.

۱-۵. در طاعات، تنها خدا را در نظر بگیرید و بت‌ها را برای خدا شریک قرار ندهید.

اقامه‌ی وجه هنگام عبادت در یک انسان کامل عبارت

که بانیانش آن را به خاطر تقوا و رضایت الهی ساخته باشند و انگیزه‌های غیر الهی مثل شهرت یا به دست آوردن موقعیت برای دستیابی به هدف‌های غیر الهی در آن دخالت نداشته باشند.

۲. مردانی که با این مسجدها مرتبط هستند، باید به خدا و روز قیامت ایمان داشته باشند و از روز قیامت بترسند (توبه/ ۱۸). جنبه‌های مادی مسجد عبارتند از: ساختن، اصلاح، تعمیر، جارو کشیدن، تمیز کردن، روشن کردن مسجد در شب و... و جنبه‌های معنوی آن عبارتند از: رفتن به مسجد برای عبادت و یاد خدا، برگزار کردن محافل تعلیم و تعلم در مسجدها، و صیانت و حفظ مسجد از کارهایی که نباید در آن صورت بگیرد.

مشرکین مدعی بودند، حضرت رسول (ص) مسأله‌ی پیامبری را برای رسیدن به مقام و ریاست مطرح کرده است.

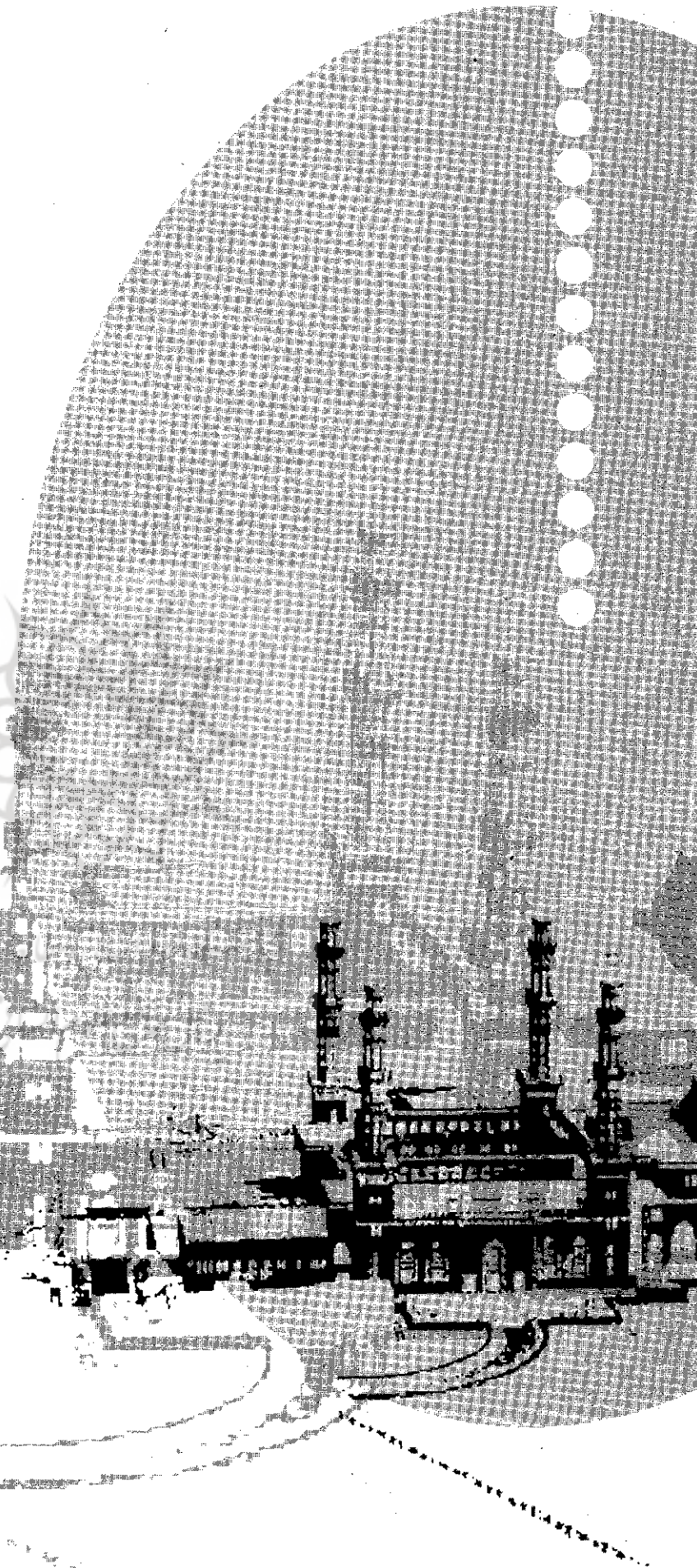

از این است که خود را طوری آماده سازد و آن چنان حواس خود را تمرکز دهد که امر عبادت قائم به او شود. در این موقع، دل انسان آن چنان باید مشغول خدا باشد که از هر چیز دیگری منقطع شود [المیزان، جلد ۸: ۱۰۲]. اصل اخلاص بدین معنی است که ما هر چیزی را که از جنس یک شیء نیست، و مخلوط و ضمیمه به آن شده است، از آن شیء جدا کنیم.

۲. در مسجد باید به تسبیح و ذکر خدا اشتغال داشت (بقره/ ۱۱۴). برخی از مفسران در مورد شأن نزول این آیه گفته‌اند، این آیه ناظر به تخریب بیت المقدس به وسیله ی بخت النصر و قومش، یا به وسیله ططوس بن اسیا است [روض الجنان و روح الجنان فی تفسیر القرآن، ج ۲: ۱۲۰]. امام صادق (ع) فرموده است: «مراد خانه‌های پیامبر است.» شلّی نیز گفته است: «مراد خانه‌های مدینه است.» نکته‌ی مهم آن است که خداوند در این آیه، تنها به ذکر خدا اکتفا نمی‌کند، بلکه به مؤمنان دستور می‌دهد، از روی قدر و منزلت نام خدا را ببرند.

۳. اهل مسجد باید اقامه‌ی نماز کنند و زکات بپردازند [توبه/ ۱۸]. قرآن در این آیه، «اقرأ الصلاة» به کار نمی‌برد، بلکه از تعبیر «اقام الصلاة» استفاده می‌کند که نشان می‌دهد، مراد تنها زبانی نیست، بلکه باید نمازگزار با تمام وجود در حال نماز باشد و این نماز منشأ آثار مثبتی در اعمال او بشود که یکی از این آثار مهم، پرداختن به زکات است.

۲. اهل مسجد باید موقع حضور در آن، از لباس‌های زینا و نظیف استفاده کنند (اعراف/ ۳۱). از مصداق‌های این آیه، پوشیدن لباس زینا در نماز عیدین، نماز جمعه، و هر نمازی به صورت مطلق، اعم از واجب و مستحب است و در تفسیرها، توجه‌ای به آن نیز نقل شده است [نور الثقلین، ج ۲: ۱۸؛ و تفسیر صافی، ج ۲: ۱۸۹ و ۱۹۰]. در هر دو تفسیر نور الثقلین و صافی ذکر شده است که امام حسن (ع)، وقتی می‌خواست اقامه‌ی نماز کند، زیباترین لباسش را می‌پوشید. از ایشان سؤال شد: «چرا زیباترین لباستان را می‌پوشید؟» فرمود: «خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد. من خودم را برای پروردگارم زینت می‌دهم.»

دفتر انتشارات کمک آموزشی

آشنایی با مجله های رشد

مجله های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش، با این عناوین تهیه و منتشر می شوند:

مجله های دانش آموزی (به صورت ماهنامه - ۹ شماره در هر سال تحصیلی - منتشر می شوند):

- رشد کودک (برای دانش آموزان آمادگی ویژه ی اول دوره ی ابتدایی)
- رشد نوجوان (برای دانش آموزان پایه های دوم و سوم دوره ی ابتدایی)
- رشد دانش آموز (برای دانش آموزان پایه های چهارم و پنجم دوره ی ابتدایی)
- رشد نوجوان (برای دانش آموزان دوره ی راهنمایی تحصیلی)
- رشد جوان (برای دانش آموزان دوره ی متوسطه)

مجله های عمومی (به صورت ماهنامه - ۹ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شوند):

- رشد مدیریت مدرسه، رشد معلم، رشد آموزش ابتدایی، رشد آموزش راهنمایی تحصیلی، رشد تکنولوژی آموزشی، رشد مدرسه فردا

مجله های تخصصی (به صورت فصلنامه و ۳ شماره در هر سال منتشر می شوند):

- رشد برهان راهنمایی (مجله ی ریاضی، برای دانش آموزان دوره ی راهنمایی تحصیلی)، رشد برهان متوسطه (مجله ی ریاضی، برای دانش آموزان دوره ی متوسطه)، رشد آموزش معارف اسلامی، رشد آموزش حفر الیاء، رشد آموزش تاریخ، رشد آموزش زبان و ادب فارسی، رشد آموزش زبان، رشد آموزش زیست شناسی، رشد آموزش تربیت بدنی، رشد آموزش فیزیک، رشد آموزش شیمی، رشد آموزش ریاضی، رشد آموزش هنر، رشد آموزش قرآن، رشد آموزش علوم اجتماعی، رشد آموزش زمین شناسی، رشد آموزش هنر و حرفه ای و رشد مشاور مدرسه

مجله های رشد عمومی و تخصصی برای معلمان، آموزگاران، مدیران و کارکنان مدارس

دانشجویان مراکز تربیت معلم و رشته های دبیری دانشگاه ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می شوند.

● آشنایی: تهران، خدایان ایرانشهرشمالی، ساختمان شماره ۲ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۸، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

تلفن و نمابر: ۸۸۳۰۱۲۷۸

۵. خرید و فروش، اهل مسجد را از ذکر خدا غافل نمی کند (رجال لاتلهیهم تجارة و لایبع عن ذکر الله... نور/ ۳۷). خرید و فروش یکی از ضروری تری نیازهای اجتماعی انسان است و برخی از مردان خدا که تجارت آنها را از یاد خدا غافل نمی گرداند.

ب) اوصاف سلبی مسجد آرمانی از نظر قرآن

آبادکنندگان مسجد نباید مشرک باشند (و ما کان للمشرکین آن یعمروا مساجد الله... توبه / ۱۷). شأن نزول آیه چنین است که ابن عباس می گوید: چون عباس در روز بدر اسیر شد، مسلمانان او را به خاطر کفرش نسبت به خدا و شرکت در جنگ علیه رسول خدا (قطع رحم نمودن) سرزنش کردند. حضرت علی (ع) نیز بر او سخت گرفت. عباس اعتراض کرد که چرا شما فقط از بدی های ما می گوید؟ چرا از محاسن ما (عمران مسجد الحرام، پرده داری کعبه، و آب دادن به حاجیان) چیزی نمی گوید؟ و خداوند در رد ادعای عباس، این آیه را نازل کرد [الکشاف، ج ۲: ۲۵۳ و ۲۵۴؛ و مجمع البیان، ج ۵: ۲۰].

صفت های سلبی عملی برای مسجدها عبارتند از:

۱. مسجد نباید مایه ی اضرار امت اسلامی باشد (و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً - توبه / ۱۰۷). مسجدی که موجب اضرار امت و شریعت اسلامی را فراهم کند، در واقع «بیت الشیطان» خواهد بود و سزاوار هدم و تخریب است، نه شایسته ی تکریم و تمجید.
۲. مسجد نباید پایگاه کفر واقع شود (توبه / ۱۰۷). مسجد جایگاه تبیین اصول ایمانی و فروع شریعت است. اگر مسجدی به عنوان عامل استتار و خاموش کردن نور حق عمل کند، در نابودی آن نباید تردید کرد.
۳. مسجد نباید مایه ی تفرقه ی مسلمانان و کمینگاهی علیه خدا و رسول باشد (توبه / ۱۰۷). باید مرکزی برای الفت و اخوت مسلمانان باشد.
۴. اهل مسجد نباید متناقض باشند (توبه / ۱۰۷).
۵. اهل مسجد نباید از غیر خدا بترسند (توبه / ۱۸). در این آیه، خداوند عمران مسجدها را حق کسانی می داند که از حضرت حق می هراسند.

